

HET Z. A. TIJDSCHRIFT.

SEPTEMBER 1880.

De Kunst om Lekker te Eten.

II.

Volgens mijne belofte gaan wij thans over tot de beschouwing der visschen.

Het zal mijne lezeressen en lezers zeker geen nieuws zijn, wanneer ik hun zeg dat visch een gemakkelijk te verteren voedsel is : zelfs was dit het geval met den Kalkbaaischen visch, die verleden jaar zooveel van zich deed hooren, ofschoon dezelve niet bevorderlijk scheen te zijn tot instandhouding des levens van de eters.

De oude Grieken en Romeinen waren verzot op visch en zulke goede proevers, dat zij aan den smaak van het dier dadelijk zeggen konden, in welk water het gevangen was geworden. Veditius Pollio, een Romein uit de tijden van Keizer Augustus, meende, en naar ik geloof met regt, dat hoe fijner het voedsel was waarmede hij de visschen in zijn pont voederde, hoe heerlijker dezelve smaken moesten. Hij kwam daarom op het denkbeeld om ze met stukjes menschen-vleesch te voeden, geloovende dat hij geen fijner voedsel voor zijne kweekelingen kon uitdenken. Ten dien einde doodde hij eenige slaven en slavinnen. De visch smaakte uitmuntend, dat is waar, maar Augustus, die bemoei-al, verbood onzen proefnemer met zijn manier van voederen voort te gaan en bestrafte hem nog bovendien.

Maar moge de visch al gemakkelijker te verteren zijn dan vleesch—dezelve is niet zoo voedzaam als dit laatste. Schelvisch en oesters vooral bevatten niet veel voedende bestand-

Eene oude Beschrijving van Zuid Afrika.

[In het jaar 1652 werd een klein boekje, bevattende eene beschrijving van Zuid Afrika, uitgegeven te Amsterdam. De schrijver daarvan was zeer wel bekend met het beroemde boek van Jan Huyghen van Linschoten, dat uitgegeven was in het jaar 1596; met het gedrukte verhaal van de eerste zeereis van Nederlanders naar Oost-Indië in het jaar 1595, met de verhalen van de zeereizen van Georg Spilberg in 1601, van Pieter Both in 1601, van Matalief in 1608, van Paulus van Kaarden in 1608, van Z. Regter in 1629, en van nog verscheidene meer. Verder had hij een mondeling verhaal van de officieren der schepen *Mauritius* en *Haarlem*, die in de Tafelbaai schipbreuk geleden hadden in de jaren 1644 en 1647. Aldus bevat het boekje alles wat van Zuid Afrika bekend was in het jaar toen de eerste Europeanen hier kwamen wonen. Zoo ver men weet, is er maar één exemplaar van dit zeer zeldzame werkje in de Kaapkolonie aanwezig. Dit is in bezit van den heer C. A. Fairbridge, te Kaapstad, die eene uitmuntende verzameling van boeken over Zuid Afrika in zijne bibliotheek heeft. De heer Fairbridge heeft mij vergund eene kopij daarvan te maken, en daar het waarschijnlijk door vele lezers van het *Tijdschrift* als een zeer zonderling stukje beschouwd zal worden, wordt het hier letterlijk teruggegeven.—G. M. T.]

KLARE ENDE KORTE BESGRYVINGE

VAN HET LAND AAN CABO DE BONA ESPERANCA,

dat is,

HET HOOFD VAN GOEDER HOPE;

't welk is de Sgeys-pale tusssen

OOST EN WEST-INDIEN:

DAT OOK IS 'T ALDER-VERMAARSTE HOOFD DES

AARDRIJKS, IN 'T ZUYDEN VAN AFRICA,

EN GELEGEN IN CAFFARIA, OFTE

COSTA DE CAFFRES.

t' AMSTERDAM:

BY JODOCUS HONDIUS; LAND EN ZEE

KAART-MAKER, AAN 'T OP-GAAN DER

BEURZE IN DEN WAKKEREN

HOND, ANNO 1652.

Caffaria heeft desen naam bekomen van weghen het volk, om dat sy sonder Wet ofte Gods-dienst leven; en dieshalven Caffres ofte Cafres heeten, ende het Land naar haar Caffaria, of by de Portugiesen Costa de Caffres, dat is de kust der Caffres; ende by Marmol genaamd Quefrerie.

Dit Land hebben eenige altijd uyt gestrekt aan de N. West zijde te beginnen by Cabo Negro, en (Noord-Oost) aan Rio de S. Spirito Sancto; ende ten Zuyden hebbende Cabo de Bona Esperança; onwetende soo het sghijnt daar binnen begriipende een deel van Mataman, dat een besonder Land is, alwaar dit Land van Cabo Negro tot by den Tropicus Capricorni dat men Cimbebas noemd onder sorterende is.

Andere stellen ten Noorden sijn begin aan 't Geberghte

der Mane (genomen van de West-kust) by den Tropicus Capricorni; ende van daar naar 't zuyden tot Cabo de Bona Esperança, maar van daar Oost-waard niet voorder. De nieuwste beschrijvers over-weghende dat bezuyden Zanguebar, en Mataman, (ende Monomotapa) gheen Coningh maar versgheyden Heeren regeeren, altemaal een fatsoen van leven voerende, beslyten dit ghewest onder den ghemeenen naam van Caffaria; stellende de grenzen daar af aan den N. O. by Zanguebar en in 't Noord-westen aan den Tropicus Capricorni, ende voorts Monomotapa daar tussgen in, dogh veel meer naar 't zuyden ghestrekt met Caffaria besloten zijnde: Ende volghens dien heeft Caffaria de Indisge zee in 't Oosten, de Æthiopsisghe-zee in 't Westen de welke bezuyden Cabo de Bona Esperança aan malkander komende beslyten het zuyder-deel van Caffaria.

Deze Landen zijn als vooren gesghreven verdeeld ende sorterende onder versgheyde Heeren, en voornamelijk die geene die ghelegghen zijn (naar de Æthiopsisghe-zee) tussgen den Tropicus Capricorni en Cabo de Bona Esperança

Al dit Land is omringht med hooghe, koude, rouwe, sgerpe en onbewoonde woeste Berghen zijnde het Gebergte der Mane; en (een goed deel mijlen van de zee) in het westen daar is een kleyn meer ghenaamt Gale, ('t welk wil wezen dat in de Land-kaarten ghenaamt is Vaby Lacus), uyt het welke de Riviere Camissa afvloeyd, die volgens Linsghoten in Rio Dolce de zoete Riviere zoude afkomen, in de zee omtrent Cabo Falço, 't valsghe Hooft, gelegen beoosten Cabo de Bona Esperança, daar hy zijn uytloop in zee zoude hebben omtrent op 34 en half graden zuyder breete. Maar volghens de nieuwste Land-kaarten, werd hy ghesteld uyt te loopen in Rio do Infanto, by Cabo do Natal; voort zijnder nogh ander Rivieren van gheen minder grootte, maar zijn ghelegen buyten ons voorgenomen bekende bestek en wijder om 't Oosten.

Cabo de Bona Esperança, dat is het Hooft van Goeder Hope, dit Hooft is eerst ontdekt anno 1493 ofte daar omtrent bij eenen Bartholomeus Diaz, die van daar wederkerende in Portugaal aan den Koningh Don Jan de tweede zijn weder-varen op de reyse verhaalde; ende onder andere van dit zuydelijk hooft van Africa spreekende, zeyde dat die met regte behoorden genaamd te wezen het Storm-hooft, overmids daar gedurig groote en gevaarlijke stormwinden woeijen; waar op den koning terstond andwoorde, dat men

't zoude noemen het Hooft van Goeder Hope, als moed hebbende dat men hem nogh wel zoude kunnen te boven komen; om alzoo de Rijkke Sghatten van Indien te gewinnen, die namaals ook verkregghen zijn gheworden, en van toen aan heeft hy dien naam behouden.

Vasco de Gama, een dapper Held, is d' eerste geweest die hem te boven zeylde Anno 1497, onder Emanuel de eerste Koningh van Portugal, maar volgens Sanut zoude het ontdekt wezen ten tijde van Don Jan Koning van Portugal, anno 1498.

De Landen aan Cabo de Bona Esperança, beginnende aan de Baya de S. Martin ofte B. de S. Helena, omtrent 32 graden en eenighe minuten Zuyder breette; ende van daar voords langs de kust voor by en beoosten de Cabo de Bona Esperança, tot de Mossel Bay toe, begrijpende weynigh minder als 100 Duydsghe mijlen, zullen wy wat bezonderlykker ontleden en besghrijven hier vervolgens.

Het Land is Berghagtigh en Heuvelagtigh, waar onder zommighe Berghen rou ende hoogh zijn; ende eenige Berghen zijn sgherp, onbewoond, ende koud, alzoo datter ook ghevonden zijn met sneeu bedekt te wezen. Maar daar beneven zo heeft het ook versgheyde grootte ende sghone Valleyen, in de welke versgheyde Beekjens van 't Gheberghte af komen vloeyen, en langhs de Revierkens digt by 't strand in Zee loopen; die ook de naast gelegene Gebergten bevoghtigen: Alzoo ook mede voorzien wezende met stilstaande wateren ofte grootte Plassen met Kreupel-ruyghte bewassen. Het Land is ook versierd met veel groene welriekkende Bossg hazien en Kreupel-bossgen. Benoorden C. de Bona Esp. is het langhs den Oever Klip-agtigh, maar beoosten de Cabo de Bona Esperança weynigh ofte niet, dan doorgaans hebbende al sghoone Zandgrond; inzonderheyd zoo isser een grootte Bank bezuyden de Cabo das Aiguilhas, die zigh wel omtrent de 18 of 20 mijlen in Zee uytstrekt ende wel omtrent de 40 mijlen langhs de kust van 't Westen naar 't Oosten toe, beginnende in 't Westen bij Rio Dolce, en eyndigt in 't Oosten aan de Visgh-Bay ofte daar omtrent.

Bezondere Besghryvinge der Kust van Cabo de Bona Esperança.

Baya de S. Martin, ofte Baya de S. Helena, is ghelegen op 32 graden, 40 minuten, en 25 mijlen benoorden Cabo de

Bona Esperança ende van hier af langhs de kust tot aan Cabo de Bona Esperança leggen aan de Walle veel Klippen. Ende aan de Strand daar is overvloedigh veel Visgh te vanghen, voornamelijk een soorte van Plat-vis, Huyghen genaamt.

Agoa de Saldanha is een Bay gheleghen op 33 graden en 10 minuten of daar omtrent, en by de 15 of 16 mijlen Benoorden Cabo de Bona Esperança.

Dassen Eyland, ofte het Eyland Elizabeth, zo genaamt by G. Spilbergen Anno 1601. Dit Eyland is gelegen op de hooghte van 33 graden 40 minuten, twee mijlen van 't vaste Land, en 8 of 9 mijlen benoorden C. de Bona Esper. en 't is omtrent een mijle in 't ronde groot. Aan de West-zijde is 't zeer Rotzigh ende vuyl, maar aan de Oost-zijde is zeer sghone zand-grond; een Gootelingh sghoot van 't Land is 't op 16 vadem wit Zand ende goede Anker-grond. Het Land in hem zelve is zeer leegh ende aan de Oevers zeer klippigh, van binnen heeft het gheen zoete Rivieren noch Bosshazien.

Hoedanigheden.

Binnen in 't Land heeft men gheen versgh water kunnen vinden, dan alleen een Zandighe grond door 't geheel Eyland, zonder eenigh hout, maar 't was verciert door veel groene Kruiden en Bloemen met zeer goeden reuk. Ende een ontelbare menigte van Dieren als meenigte van Steendassen, zijnde een Gedierte, ros van Couleur, die men wel beloop kan en goed van smaak zijn, als Lams ofte Hamelen vleysgh, aangezien zy niet anders als alleen by Kruiden en Gras leven, ook zijnder veel Konynen, en rond om den oever op 't strand en op de klippen zijn ontallijke meenigte van Zee-robber ofte Zee-beeren. Voorts zijnder ook Voghelen in meenigte, een soorte die men Pinguyns noemd isser ontallijk veel, zijnde zeer kort van vlees ende goet van smaak. Sgholfers zijnde zwarte Voghels ende grootter als End-voghels, dees zijnder zoo veel, dat zij van 't lijf te keeren ghenoech te doen gheven, om oorzaak dat ze de Mensgen niet ghewend waren te zien: (alzo zijnder ook duyzenden van versgheyde zoorten van Meeuwen zoo mijn bericht is.)

Dit voorsghreven Eyland zoude zeer bekwaam wezen voor alle Sghepen, zoo men daar maar alleen versgh Water

konde bekomen; dat naar 't hem lied aanzien met putten te graven wel konde gesghieden. (Maar naar 't bericht ghelijk ook van hier vooren gedaan, door eenen onlanghs daar ghewezen; zoo ist verzoght met putten te graven, en bevonden onmoghelijk zoet water te konnen bekomen op 't zelve Eyland) men zoude daar ook wel een meenighte Traan konnen bekomen in korten tijd, door de meenighte van zee-beeren die daar zijn. Dit Eyland heeft men onbevoond gevonden van Volk.

Robben Eyland, ofte het Eyland Cornelia bij G. Spillbergen genaamd Anno 1601. Dit Eyland leght omtrent 5 mijlen bezuyden het Dassen Eyland, voor de mond van de Tafel-bay, een mijle of daar omtrent van 't Land en Benoorden C. de Bona Esperança. Het is omtrent $1\frac{1}{2}$ mijle in't ronde groot, en wat grooter, hoogher, ende rouwer bewassen als het Dassen Eyland, een half mijle daar af leght een steen daar op de Zee zeer brand.

Hoedanigheden.

Dit Eyland, als mede het Dassen Eyland is ook sonder eenigh zoet water bevonden ende mede heel zandige grond, staande vol ruyghte met geele Bloempjens. Voorders is het bij kans gelijk het Dassen Eyland aan kruyden en bloemen, en ook vol Dieren, maar Steen-dassen nog Konynen wieden daar op niet gevonden voor dat G. Spilbergen die daar op gezet hadde Anno 1601. De Sghapen worden daar op uytnemende vet. Op de Klippen en aan de Strand vind men ontallijcke meenighte van Zee-beeren ofte Zee-honden. Daar op zijn ook veel Pinguyns, (en duysenden Meuwen van veelder hande soorten naar 't seggen van eenen laatst gewesene). Men heeft er ook ghelijk op Dassen Eyland geen Volk bevonden te wonen.

De Tafel Bay heeft zijnen naam bekomen door Georgius Spillbergen, naar den Tafel-bergh die daar dighte by legt. Deze Bay is gheleghen op 34 graden en eenighe weynighe minuten, hebbende aan de Noord-west zijde in den Mond het Robben Eyland voorsz., en aan de Zuyd zijde den Tafel-bergh, die gheleghen is binnen den Cabo de Bona Esperança.

Kort om den hoek ofte den Steert des Leeuwen-berghs, komd het zoete Riviertjen zijnde een spruytjen, dat ter zijden uyt den voed ofte uyt het hanghen des Tafel-berghs ond-

springhd, en meest ghedurighlijk even snel af loopt, hebbende 't merene deel niet boven een knie hooghs diepte water. Dwars over dit versghe Reviertjen is voor desen (door het Volk van het gebleven Sghip Mauritius Anno 1644) een Fort afgesteken gheweest met vier punten, tot besgherminghe van dit versghe water, maar ten wierd niet voltrokken, tot dit teghenwoordighe Jaar Anno 1652 toe, dat er een Fort tot defensie begonnen is gheworden, aan de O. zijde van 't selve Beekjen.

Omtrent een halve mijle Oost-waard in de Baye van Cabo de Bona Esperança af, is een Kreekke ofte Reviere te Lande waard in strekkende; bij Geor. Spilbergen genaamd Rio de Iakquelina, 't welk mijns Oordeels wil wesen die Reviere die gheleghen is omtrent een halve mijle beoosten de zoete Reviere, is eene van een steen-worp breed die de Zoute reviere genaamd word.

Omtrent 't derde ofte vierde part mijls naar de reghterhand toe, komd een kleyn spruytjen uyt het zand als een Fonteyn op-springhen en in deze ghelopen. Ende 3 ofte 4 mijlen hoog deze zoute-revier op, is een groote zand-plaad, op de welke somtijds in heet en droogh weder zoo veel sgoon en wit zout groeyd, wel een staande hands dikte hoogh, zo dat men daar wel een Sghips ladingh zoude af kunnen voeren. Omtrent 6 of 7 mijlen hoogh deze Reviere op, komen daar dry spruyten in de zelvighe ghelopen met zoet water, in welker zoete wateren haar veel vissghen ondhouden, onder andere een soorte Sghobbige Herders ghe-naamd. Ende ook voords in de Zoute-rivier heeft men Zandkruypers, en ghelijk ook Spilbergen verhaald dat in Rio de Iakquelina zijn een soorte van Vissghen, als Karpers zeer excellend smakende, en daar zijn ook meer andere vissghen als Steen-Braassems, Harders en dier-gheljikke.

Ende voorder Oost-waard op heeft men de Boght die genaamd word de Boght van Sardanje, 't welk de Oost-zijde der Tafel-bay is; In deze Boght is Anno 1647 het Sghip Haarlem zijnde maar anderhalf jaar oud ghestrand, omtrent derdehalf mijl inde Boght voor-bij en benoorden de zoute-revier: Alwaar het volk een Fort af staaken tot haar lieden versekeringe; zij groeven daar ook een Put (alzo daar gheen versgh water was) omtrent 60 voeten diep; vindende eerst omtrent 6 voeten diep zand, daar naar eenighe voeten diep koraal-steen, daar naar sgulpigh zand en doen kley, daar op weder zand ghevonden wierd, en in de selve de

welle, waar uyt al de 12 sghepen met volk, die 't naaste jaar 1648 daar kwaamen, genoeghsaam verversghing van water verkregghen alsoo langhe sy daar laghen.

Hoedanigheden.

In deze Tafel-bay speelen ook veel Walvissghen, maar zijn niet heel groot; en men vind ook daar omtrent op de klippen groote mosselen dogh van binnen swart, ende tussghen de klippen heeft men Kreeften so groot datter een man zijn maaltijd mede doen kan, als mede zijnder ook groote ende kleyne Oesters.

Dese Bay is seer bekwaam voor alle Sghepen, om datse dicht onder 't land kunnen setten, tot op 4 vadem zandgrond, en besghut kunnen zijn tegen alle Stormwinden en onweder, sonder die onderworpen te zijn, uytgenomen alleen den Noord-westen-wind de welke recht het gat in waeyd.

Cabo de Bona Esperança, dat is het Hooft van Goeder Hope, is onder andere ook ghenoomd den Leeuw van der zee. Dit vermaarde Hooft is geleghen op 34 graden 20 minuten Zuyder breette. Dit Hooft selve is van ghedeante als een Peninsel, ofte Sghier-Eyland, dat met een smalle streek tussghen twee Bayen aan 't ander land vast is. Daar zijn op dit Hooft ofte Schgier-Eyland, seer hooghe ende rouwe Berghen, onder andere twee seer uytmuntende, namelijk den Tafel-bergh en den Leeuwen-bergh.

Den Tafel-bergh heeft zijnen naam bekomen naar 't aanzien, om dat hij boven op plat is als een Tafel. Hij is ghelegghen omtrent een groote ure gaans van 't strant, bezuyden de versghe ende de Zoute-reviere; van deze Zoute-reviere klimt men langhs een klove den Tafel-bergh op zonder 't welke men de zelve niet opklimmen kan, ter oorsaak van de groote steylte en hoogte, de welke zodanig is dat men hem naauwlijks in 4 of 5 uren kan op klimmen tot boven toe; want hij verdoend hem door zijn hoogte wel 9 of 10 mijlen en ook wijder in zee; ende teghen dat het kwaad weder sal werden, so zietmen desen Bergh 2 of 3 uren te voren met dikke Nevel ende Wolken overdekt; also datmen het opperste daar van niet bekennen noghte ghezien kan.

Boven op den Tafel-Bergh is een Poel ofte stil-staande water, in dewelke eenighe zegghen dat vissghen zijn, 't welk bij andere die mede daar op gheweest hebben niet

ghelooft werd, vermids sy die niet hebben kunnen vernemen.

Den Leeuwen-bergh heeft zijnen naam verkregen eensdeels naar de veelheyd der Leeuwen die haar op de selve ondhouden, ende andersins ook omdat hy nyt de zee aan te sien van ghedaante als een legghende Leeuw ghelijkt; Hy is geleghen wat Westerlijcker als den Tafel-bergh, en naar het inkomen van de Tafel-bay, also dat zijn steert den hoek aan de inkomste der Baye maakt. Ende tussghen deese twee hooghe Berghen voorn. is een Valleye gelegen.

Ende voorders dichte by den Tafel-bergh ziet men ook de hoge Berghen Picos Fragosos, hebbende rouwe toppen, die men doorgaans met sneeuw bedekt ziet, dees Berghen legghen al d' een aghter d' ander aan malkanderen in eenen langhen streek; men heeft daar omtrent ook eenighe Rotsen met grote steyle afvallen.

Dwars van de Tafel-bergh af te Lande-waard in zijn eenighe stilstaande wateren, of te grote diepe Plassen met Biesen en Kreupel-ruyghte bewassen: zijnde vol vogelen, als Ganzen, Eenden, Taelingen, Snippen en diergelijke.

Aghter den Tafel-bergh 2 of 3 mijlen te Lande-waards in zijn Boomen gevonden, so groot dat daar wel 100 Mannen onder sghuylen konden, maar naar de kust zijn kreupel-bossgen.

Hoedanigheden.

Aan deser Gewesten is de Ærde op sommige plaatsen heel Goed om te bezaeyen, ende is seer Bekwaam en Nut om te bewoonen, ende alderhande Vrughten te winnen: Maar ook op sommige plaatsen is 't seer steenigh, sghulpigh, ofte zandigh, en met kley-gronden en vrugtbare Ærde hier en daar vermerghd.

Daar is zaghte witte Bik-steen, Coraal-steen, ende sghulpigh zand: Daar groeyd ook van zelfs sghoon wit zout.

Hout isser tamelijk veel, dogh 't gheen men omtrend de Reviere of omtrent den Tafel-Bay vond was al hard en kwas-tigh van de kreupel-bossgen; maar daar beneven sijnder ook groote Boomen te Lande-waards in, ja so groot, datter wel 100 Mannen onder een sghuylen konden.

De Valleyen zijn groen bewassen met Gras en Cruyden van seer goeden Reuk. Daar is sghoon Vleesgh-kruyd, dat bij 't versghe Vleesgh ghekookt seer aangenaam smaakt, ook isser grote ende kleyne Zuringh, en in de kreupel-ruyghte

is een soorte van kruyd smakende als goede Warmoes. Daar zijn ook Bloemen met seer goeden Reuk: ende eenige ruygte met Geele Bloemtjens.

Onder de Beesten so is daar overvloedigh veel vee, te weten: Ossen, Koeijen en Kalveren, Sghapen, Hertten en Rheén, Steen-dassen en Steen-bokken, Hazen en Konijnen, en Sghildpadden, en den Rhenosserus; ook veel Iakhalzen, IJser-verkens, Wolven, Tygers, voords Honden, Elandten, Lupaarden en veel Leeuwen. Daar zijn veel Vogelen namelijk Sgholfers, Pinguyns en Meeuwen; alsook Patryzen, Rot-ganzen, Berg-eenden, Slobben, Pylsteerten, Smientten, Taelingen en Sneppen; voorders ook Krop-ganzen, Meerkoeten, Ried-voghels, en ook eenighe weynighe Honigh-byen. Daar zijn ook Struysvogels, wilde Paauwen, Lepellaars, Reyghers, Kranen, Ravens, Exters, Flamengos, overvloedigh veel Meeuwen, ende tot een kwellinge veel grote Paarde-Vlieghen.

Cabo Falço, ofte 't valzghe Hooft, heeft sijnen naam bekomen door de Sgheep-lieden, die uyt Indien kwaamen het selve voor C. de Bona Esper. aanzierende, want by helder weder vertoond 'et hem in 't aansien ghelijk C. de Bona Esper. om welker redenen wille sy het den naam van 't valsge hoofd gaven, het is ghelegen op 34 en een half grad. of daar omtrent, ende 't leght beosten Cabo de Bona Esperança omtrent 5 ofte 6 mijlen.

Het is wel te kennen aan dry hoghe Berghen, daar af de middelste de hooghste is, ende d'andere twee ligghen niet wijd daar af. Dogh het land is aan de zee-kant veel leegher als binnen in 't land heenen. Omtrent Cabo Falço vind men veel Bruynvisshen op 't water dobbelen.

Rio Dolçe, dat is de zoete-riviere, deze is ghelegen binnen de Boght ofte Inwyk ten naasten by half wegen tussghen C. de Bona Esp. en C. das Aiguilhas, ende omtrent 2 of 3 mijlen beosten C. Falço.

Cabo das Aiguilhas, dat is het Hooft van de Naalde, ghe-noemd wezende naar de Compas-naalde, dewelke aan dezen hoek bevonden wierd recht Zuyden en Noorden te wijzen; maar naderhand is bevonden ter zelve plaatse 5 à 6 graden Noord-westering door versgheyden jongst bevaren Stuurlieden. Hij is gelegen op 35 graden ruym Zuyder breette, en beosten Cabo de Bona Esperança omtrent 20 mijlen. Het is een leeghen ende ver-uytstekende hoek, die veel meer uytsteekt als eenighe hoek daar omtrent, en het is ook

het Zuydelijkste punt van Africa. Aan deze Caap is een grootte Drooghte ofte Zand-plaat, strekkende wel omtrent 18 mijlen van 't land af in Zee; in 't westen beginnende omtrent Rio Dolge en in 't Oosten tot aan de Visgh-bay eyn-digende.

Op deze drooghte onthoud zich veel Visgh, men vind daar omtrent ook drijven veel Visgh-been, ofte Sas-been dat de Goudsmiden gebruyken die dat zelvige Zee-sghuym noemen, komende zoo eenighe zegghen van de Zee-katten, die daar veel zijn.

De Vlees-bay is zoo genoemd weghens de menighte des Vee, door Pieter Both, zy is anders by de Portugezen ghe-naamd Aguada de S. Bras, zijnde ghelegghen op 34 graden en omtrent 40 minuten Zuyder breette, ende Beoosten C. das Aiguilhas, of van Cabo de Bona Esper. daar het omtrent 45 mijlen afgelegghen is.

Dees Bay leght open voor alle Winden, uytgenomen den N. Wind; het heeft daar al hoogh en Dobbel Land, om welker West-hoek een Boom staat naar 't Zuyden toe, die hem op doet als een Kasteeltjen; aan deze West-zijde van de Bay loopt een Beekjen met versgh water van 't Geberghte af, en niet veer van deze water-plaats wierd voor dezen een Sghans ghevouden, zo dat daar uyt te geloven is andere Natien haar daar ververst hebben ghehad: In de Bay leght een kleyn Eylandeken ofte grote Klippe, daar by men op 10 of 11 vadem kan legghen.

Hoedanigheden.

Deze Land-douwe is sghoon ende zeer Aanghenaam Daar wassen ook Overvloedigh veel wel-riekkende Kruiden.

Daar zyn ook versghyden Beesten, als Ossen, Kalveren, en Sghapen; ende in de Bay onthouden haar aan de Klippen veel zee-robber. En op die Klip in de Bay onthouden haar met groter meenighte de Pinguyns, en in 't Land heeft men Patrijzen, Kwakkelen, Leeuwerken, en versgheyde soorten van Mussghen en Havikken. In de Bay zijn ook veel Grote Vissghen, maar middelmatighe noghte kleyne niet, wand die werden door de menighte der zeerobben vernield; en ook zoo zijn daar veel Oesters met Pærlen te vissghen.

De Visgh-Bay is zo genoemd door Pieter Both, van we-

ghens de sghone Visgh die daar gevanghen wierd ; zij is gheleghen omtrent 8 of 10 mijlen beoosten de Vleesgh-bay. In deze Bay komt ook een Riviere uit het Land ghelopen.

Hoedanigheden.

In 't Land zijn ook Schapen, en in de Riviere zijn gheweldighe zee-Paarden, ende daar ook is sghoone visgh te bekoomen.

De Mossel-bay is zoo genoemd door P. Both, wegens de Mosselen die daer in gevonden wierden: zijnde andersins by de Portugezen genaamd geweest Bay-Formoso. Zij is gelegen op 34 graden 30 minuten, en omtrent 15 of 20 mijlen beoosten de Visgh-bay.

Hoedanigheden.

Het land is Sghoon dogh zonder veel Geboomte, alwaar ook Harten ende Elephanten gevonden worden, ende aan de strant Zee-paerden zeer groot en wonderlijk om aan te zien ; waer nevens ook Goede Mosselen te bekomen zijn. Maar andersins is daar weynigh verversghing gevonden.

Eenige geloven niet dat daar Elephanten zijn, maar wel den Rhenocerus, welkers spoor het spoor des Elephants gelijk, waar uyt apparent den Sghrijver uit dat spoor te zien gelooft en gesghreven heeft datter Elephanten zijn : daar nochtans die gene die een geheel jaar aan Cabo de Bona Esperança gebleven hebben geen gezien hebben. Naar 't getuyghen eenigher Persoonen van 't Sghip Haarlem.

(Te worden vervolgd).

Gezellig Tijdverdrijf.

No. 7.—SEPTEMBER.

Aardrijkskundig Raadsel.

Het geheel bestaat uit 14 letters en is een bekende tweeregelige rijmspreuk van Jacob Cats.

1. Eene groote rivier in Europeesch Rusland.
2. Een vuurspuwende berg in Europa.
3. Eene stad in Aziatisch Turkije, waarvan in den laatsten oorlog veel gehoord is.

tuin stond; daarna overdekte zij zijn legerstede met de bloemen, waarvan hij 't meest hield.

Zoekt men op 't eenvoudige kerkhof naar het graf van vader Rapp, dan verwondert men zich, dat het niet door een gedenksteen wordt aangewezen. Maar iedere Harmonist lost dit raadsel op, door op 't schoone Economy te wijzen en te zeggen: "Ziedaar zijn gedenksteen!"

En ja, bij het zien van die eenmaal bloeiende kolonie wordt men getroffen door de gedachte, dat dit oord niets meer is dan het kerkhof van een man van groote beteekenis. De fabrieken zijn gesloten en vele woningen staan ledig. De gemeente telt heden ten dage nog maar 110 personen, van wie de meesten zeer oud zijn en niemand jonger is dan 40 jaren. In den laatsten tijd adopteerden de Harmonisten, om niet uit te sterven, eenige kinderen van hun arbeiders; ook stelden zij het hôtel te Economy open voor alle armen en hulpbehoevenden, die hier een dag werden verzorgd en meestal ook werk konden vinden. De taal, waarvan zij zich nog in den omgang bedienen, is het Duitsch, maar de meesten verstaan ook 't Engelsch. Ze leven bij de herinnering van dien schoonen tijd, toen vader Rapp onder hen werkte, en zoo Geertruida Rapp, zijn kleindochter, met haar rijk en blond haar, haar goedhartige, blauwe oogen en haar beminnelijk lachje op de lippen, door de kerk stapt, dan denken allen aan haar edelen grootvader, richten aller hoofden zich naar haar en voelen allen, dat zij met haar verbonden zijn door den band, eenmaal door den genialen wever van Iptingen gevlochten.

Eene oude Beschrijving van Zuid Afrika.

(Vervolg en Slot.)

*De Hoedanigheden van
CABO DE BONA ESPERANCA.*

Der Elementen.

De Lucht is hier zeer gezond ende wel gematigt, vermids daar bekwame hitte en koude regeren, en om dat het onder een zeer middelmatigh Climaat gelegen is. Maar in 't Sayzoen van October, November, en December dan heeft men op dezen hoek gestadige Zuyder felle Stormwinden, en zoo koud

als in Nederland den Noord-oosten wind, die door d' oorzaak der Bergen met Sneeu, Vorst, ende Mist aankomt, ja self tot in de maand van April ende overzulx is het aankomen zeer gevaarlijk, door dien dit den aldergrootsten ende uytstekenste hoek des Aard-rijks is, waar door de wint daar zeer sghrikelijk tiert en de zee omtroert.

Het Water is daer overvloedigh inde valeyen, dat van't gebergte af valt, zijnde zeer goet ende zoet water, 't welk de valeyen zeer vruchtbaar ende aangenaam maakt voornamelijk komende van den Regen, de welke inde Maanden van Mayus en Junius ofte omtrent die tijd valt, dan regend het daar zoo, gelijk oft het met Emmeren gegoten wierd, zoo dat alle leege landen onderlopen, 't welk nochtans de landen geen sghade en doet; want het water afgelopen wezende zietmen 't zelve wederom even sghoon ende groen.

De Ærde dezer landen is gelijk hier voren onder de bijzonderlijke Hoedanigheden van Cabo de Bona Esperança, ende de Vleesgh-bay besghreven is, 't welk wij hier vervolgens onder deze Hoedanigheden in 't gemeen mede stellen, alzo in d' ander bijzonder aantekeninge geen afzonderinge der Ærde meer besghreven is, als alleen deze, de Ærde is op sommige plaatze heel Goed om te bezayen, en is zeer bekwaam ende nut om te bewoonen, ende om allerhande vrugten te winnen: zijnde op eenige plaatsen wel gematigt van grond. Maar op sommige plaatsen is 't zeer Steenig, Sghulpigh, oft Zandigh, en met Kley-gronden ende goede vrugtbare Ærde hier en daer vermengd. In somma deze Landsdouwen zijn Sghoon ende zeer Aangenaem.

Der Bestandige stoffen.

Daer is zagte witte Bik-steen, koraal-steen ende Sghelpen genoegh te bekomen, en daer beneven ook Paerlen, ende van zelf-groeyende sghoon wit zout.

Der Gewassen.

Hout isser Tamelijk veel dogh 't geene men omtrent de Reviere of omtrent de Tafel-bay vond was altemaal Hard en kwastig, te weten dat van de kreupel bossgen komt; maer daar beneven zijnder ook geheel grootte Boomen te Landewaards in, ja zoo groot datter wel 100 Mannen onder eene sghuyleu kunnen.

De Valleyen zijn Groen bewassen met Gras en Kruiden van zeer goeden Reuk; die daar overvloedigh wassen. Daar is ook sghoon Vlees-kruid, dat by 't versghe vleesgh gekookt wezende zeer aangenaam smaakt. Ook isser Grootte ende kleyne zuring. En inde kreupel-ruygte is een soorte van kruid, smakende als goede Warm-moes.

Daer zijn ook Bloemen met zeer goeden Reuk, ende eenige Ruygte met Geele Bloempjens.

Inde Zee zietmen verscheyde Gewassen drijven, te weten, een soorte bij de Portugezen genaamd Trombas, zijnde groote dikke Rieten die met de wortel daar aan in Zee drijven, zijnde met zee-mosgh groen bewassen ende zij zijn van fatsoen als Bazuynen, dogh zij zijn wat langer hier aan de Caap te vinden als aan I. de Tristan da Cunha, daar zij van daan komen drijven naar 't getuygen van Linsghoten door de wind van deeze Eylanden afgewaayd zijnde; 't welk hoe 't harder waayd hoe 't meer daar af, naar de West-zijde van Cabo de Bona Esperança toe drijft tot aan den oever en in de Bayen, by welk riet de Schippers deeze Kaap bekenen te naderen, vermids het in groten overvloed in Zee drijft.

Sargossa is een soorte van kruid, dat de gedaante heeft als het Wier in Holland omtrent Wieringen, ofte anders als Steen-kroos, 't welk wel eenige honderd mijlen wijd en breed in den Æthiopisghe Zee gezien word met hopen drijvende, om welker oorzaak de zee daar het drijft de Kroos-zee genaamd word. Voorders zoo werd ook in zee gelijk by Cabo das Aigulhas verhaald is, gevonden 't visbeen, oft Sasbeen dat de Goudsmiden gebruycken die dat zelvige zee-zghuym noemen, komende zoo eenige zeggen van zee-katten, die daar veel zijn.

Der Dieren.

Daar is over al Overvloedigh veel Vee te weten Ossen, Koeijen en Kalveren, d' Ossen zijnder Groot, Dik, Sghoon, en vleessigh, maar niet vet; zijnde met Bulten gelijk in Spagnen, sommige hebben heel grootte Hoornen, en andere wederom en hebben geen Hoornen. Ook isser overvloedigh veel Sghapen zeer groot, lang van beenen, Sghoon, ende van zeer goeden smaak, ter oorzaak van het goede Gras en Kruid dat zij eeten: zij hebben lange dikke Steerten, by naar $\frac{1}{4}$ dik daar zoo veel aan te eeten is als een geheel

kwartier, zijnde van 8 à 9 tot tien pont zwaar en anders niet dan vet, dus Sghapen hebben geen wolle maar haar gelijk de Geyten en zijn ook wel zoo groot. De Hertten en Rhee-kalveren zijnder zoo overvloedigh, dat men er met Troepen ziet gaan weyden, in de Bosghazien en valleyen, met 50, 60, ja 100 te zamen, ende de wilde Koebeesten des gelijkx zeer plaisant om aan te Sghouwen. Ook zijnder Steen-dassen Ros van kouleur die men wel belopen kan, en goed van smaak zijn gelijk Lams ofte Hamelen vleesgh. Daar zijn ook Steen-bokken, Hazen, Konynen, Schildpad-den, en den Rhenosserus isser ook veel, zijnde een dier zoo groot als een Buffel, en goed om te eete dogh groof van draad. De Honden zijnder veel al met korte steerten, meest rood en zwaart van kouleur, elk Hottentotto heeft by naar een Hond by hem. Daer zijn Jakhalzen, zijnde een Dier als een Vos, de welke door zijn sgherpe reuk op speurt het Aas voor den Leeu zoo dat den Leeu hem voor een Spion gebruykt. Daar zijn ook Yzer-varkens, Wolven, Tygers, Luparden, en veel Leeuwen en Elephanten, maar eenige anderen geloven niet datter Elephanten zijn gelijk wy verklaard hebben, hier voren aan de Mossel-bay in 't besonder. Ende in de zee werden gevondan ook versgheyde Beesten, als namelijk Zee-Robben, die ook werden genoemd by verscheyden personen Zee-honden, Zee-wolve ofte Zee-beeren. die zijnder ontallijk of overvloedigh veel, en onfhouden haar des Somers meest al wijd en breed van het Land af in Zee; maar des Winters zijnze meest al om de koude wille onder 't Land; haar onthoudende aan de Oevers en op de Klippen: De Zee-Robben haar op de Klippen in grote menigte onthoudende, en zijn niet goed om te eeten vermids de zelve zeer Tranigh zijn; Zee-honden zijn ook grootte Beesten met fraye vellen. De zee-wolven ofte beter zee-beeren genaamd om dat sy beter Beeren als Wolven gelijkken, ten aensien van haar hoofden ende Geesten in alle manieren; uyt-gemen dat sy Sgherper Muyl hebben, en agter Lam zijn als Wolven met d' agterste poten naarslepende, waarom sy ook zee-wolven genoemd worden ofte zee-honden, om dat sy ook van fatsoen de Honden gelijkken: Zy zijn soo ras in 't loopen dat sy de Mensghen bij naar te kloek zijn, zijnde ook een gedierte seer wreed in 't aansien, fel in't byten, en sy sullen een, twee, a drie mannen niet veer ontwijken. De zee-koeyen ofte zee-duyvels, zijn soo groot als koeyen

of wel 2 a 3 maal soo groot als de Robben, deselve gaan wel aan 't Land gelijk de koeyen weyden. Daar zijn ook zee-paerden seer groot en wonderlijk om aan te zien aan de strand; en in de Revieren vind men mede geweldige zee-paerden. Tonijns ofte zee-varkens zijnder ook veel dogh zijn mede Tranigh, daar zijn zee-katten en ook een slag van zee-paerden soo groot als een Haring.

Daar zijn Overvloedigh veel vogelen van veelderhande soorten, namelijk Patrysen, Kwakkelen, Leeu-werken, ende versgheyde soorten van Mussghen. Daer zijn ook veel Rot-ganzen, Berg-eenden met geele bekken, Slobben ofte halve Eenden, Pyl-steerten, Smienten, Talingen, Hout en Water-snippen: Daer zijn ontallijcke menigte van Sgholfers zijnde swarte vogels soo groot als Eend-vogels of als Ganzen, als ook ontallijcke menigte Pinguyns, het welke Vogelen zijn soo groot als kleyne Ganzen, hebbende kleyne digte vedere op 't lijf, en de vleugelen zijn als die van d' Entvogels daar de veederen uyt-getrokken zijn, soo dat haar vederen eer Bond ofte Haar van Beesten als vederen gelijcken; dogh in plaats van vleugelen hebben sy een lederen vinne aan yder voet daar sy mede zwemmen, en nogh beter kunnen sy het duycken en dat heel fel: Zy zijn wit en swart gesgakeert van kouleur, en zijn seer hard van huyl, fel in 't bijten en onthouden haar soo wel in zee als op de klippen en aan 't Land; zij maken haer nesten onder de Ruygte, sghrabbende 't zand weg, daar sy 4 a 5 Eyeren in leggen, groter als Ganzen Eyeren en mede wit van kouleur, de welke men onder de ruygte naulijcx in 't voorbij gaan kan zien. Men kan dees vogelen op 't land zijnde met loopen ligtelijk agterhalen, en in 't nest wesende lopen daar niet van alsgheen men daar bij komt, maar byten fel van haar, zoo dat men ze zonder stok niet kan uyt het nest krijgen. Zij zijn seer Tranigh en niet goed om te eeten, of ten ware dat men se wel 3 en 4 maal met veranderingh van water op kookte en ververste, ende dan met boter of smeer in de pan brade, soo zijn ze kort van vleesgh en goed van smaak. Daar zijn ook krop-ganzen soo groot als een zwaan, wit van kouleur met een krop onder de keel daar sij levendige vissghen in bergen, hebbende daar en boven soo wijden keel dat men een voet in soude kunnen steekken; Het vleesgh van deze vogels smaakt vissigh. Daar zijn ook meer-koeten, Rietvogels met roode bekken en beennen, en ook soo zijn der eenige weynige Honig-byen. Daar zijn ook Struys-vogels,

wilde Paauwen, witte Lepellaars soo groot als een Hoen, hebbende een hals met 2 a 3 bogten; daar zijn ook versgheyde soorte van Reygers, te weten Grote Blaauwe gelijk hier te lande, witte tussghen beyde van grootte, en swarte Reygers soo groot als een Meeu die haar 't meest in de Mourassen onthouden. Daar zijn ook kranen, versgheide soorten van Havikken, en in 't Land ook veel Ravens en Exters. Daar zijn Flamengos soo groot als een gans, lang en rood van Beenen, met rode kromme Bekken, en rode veeren op de rugh en vleugels, maar anders doorgaans wit van veeren. Ook zijnder veel kleyne witte Meeuwen in 't Land, die met groot geraas en getier om de mensghen vliegen, en den sghutter overzulx bekend maken. Voorders zijnder ook veel groote Paarde-vliegen. Ende dat tot een groot voordeel is, dat is dat de vogelen komen vliegen tot voor de trompe van het roer, soo men zich maar wat bedektelijk of verborgen houden kan.

De vogelen, die haar omtrent Cabo de Bona Esperança, van het Land af in zee gezien worden, waar by men 't Land gewaar word, die zijn van veelderhande soorte, daar van wy alleen eenige der voornaamste vervolgens sullen voor-dragen. Antenayas zijn grootte geplakte vogelen die veel tijds boven de droogte in het water zitten omtrent Cabo das Aigulhas. Alcatraçes zijn graauwe vogelen by naar als Meuwen. Faysons zijn wat groter als Swaluwen, wit van pluymen met graauwe ofte Swarte vlekken, zijnde op 't lijf seer Bont en plakkigh maar onder wit, en zijn ligt te kennen uyt anderen. Gavoi toys zijn Duykkers omtrent de Caap in 't water sittende. Garagians is een soorte by naar als de Alcatraçes. Jan-van-Genten, ofte witte mouwen, is een soorte van witte Meeuwen daar van de eynden der vleugelen swart zijn. Kaap-vogels, zijnde van veeren onder wit en boven blaau, zijn grootte Meeuwen soo genoemd door I. van Nek. Kleyne Meeuwen wit onder de Buyk en Blaau op den rugh, die zijnde van versgheyden soorten. Mangas de velludo ofte Fluwele Mouwen, door de Portugezen soo genaamd, dat zijn grootte vogelen met heel swarte puncten als Fluweel aan de vleugels, ende voords wit ende graau gesprenkelt, deesen houden de vleugelen in 't vliegen niet stil maar slaan die te samen als Duyven. Meeuwen zijnder veel duysenden, onder anderen een soorte Bont gespikkelde Meeuwen, hebbende spikkelen als Daalders groot, heel sghoon van kouleur, dese vind men ook wel 300 mijlen bewesten, 700 mijlen be-

oosten de Cabo de Bona Esperança. Witte vogels, die de vleugelen boven en onder graau zijn, zee-ravens, met witte plakkagtige bekken en zwart van veeren, dees zijnder grootte ende kleyne.

De Vissghen zijnder ook veel en van versgheyden soorten, onder anderen een soorte van Platvis Huygen genaamd, ende een soorte van fatsoen als Karpers seer Excellent smakende; Daar zijn Sghobbige-harders, Zand-kruypers, Steenbrassems, Harders, en Kreeften soo groot datter een Man zijn Maaltijd mede doen kan, daar zijn grootte ende kleyne Oesters met Paerlen te vissghen, ende ook op de klippen goede grootte Mosselen dogh van binnen zwart. Daar zijn veel Walvissghen ende andere Groote-vissghen en Zee-monsters, daar zijn Pots-hoofden wat kleynder als Walvissghen daar men ook Traan uyt koken kan; Bruyne-vissghen sijnder mede veel.

Hoedanigheden des volk Nature aan

CABO de BONA ESPERANCA.

Haar Wezen

Dese Inwoonderen omtrent Cabo de Bona Esperança werden gemenelijk by ons Hottentots genaamd, ende dat ter opmerkkinge van haar Taal, dewelcke daar seer op slaat, ja noemen ook nu haar selven Hottentot.

Omtrend de Tafel-bay zijnze Middelbaar van grootte, Mager van Lighaam, Gelue van kouleur gelijk Moulaten, ofte Geel-agtigh als Javanen. Omtrend de Vlees-bay zijnze wat kleiner als de Nederlanders, Bruyn-ros van kouleur dogh d'een meer als d'ander. Beyde deeze Natien zijn seer Lelijk van Aangezicht; ende die omtrent de Vlees-bay wonen bestrijcken haar aangezicht met verwe waar door sy het swart soekken te maakken, en haar hayr hanght vuyl en lelijk bij 't Hooft neer; ende sommige hebben haar eygen huyd doorhakkeld en gebrand, daar sy dan eenigh vet ofte Ongel instrekken waar door sy seer komen te stinken. De andere aan de Tafel-bay besmeren haar lighaam ook met vettigheyd 't welk haar seer Lelijk en sghier afgrijsselijk maakt. Omtrent de Tafel-bay is ook bevonden een ander Natie als Moren, dese zijn groot, niet heel swart, hebbende

gekruld hayr ende zijn wel gemaakt van Aangesigt en Leden. Daar werde ook vrouwen gevonden met groote Borsten, en hebben swart en lelijk Hayr.

Het volk is hier in alles het onvernunftige vere gelijk, uyt genomen de mensghelijke nature, waar uyt Sometijds een kleyn vonkjen verstandts door het samen slaan der zinnen voord komt. Zij weten haar voedsel, gelijk veel andre wilden niet toe te maakken of te bereyden, maar vallen op de gestorven beesten gelijk de Honden, Eten de selve met het Ingewant mede op: En geen doode Beesten vindende soegken zij de doode Vissghen bij het strand, sonder soo veel te weten dat de Levendige Visghen te vangen zijn. Alle deze volkeren is haar Spraake zeer belemmerd, klokkende als kalkoensghe Hanen, ofte als de lieden in Duydsland bij de Alpes doen, die door de Hardigheyd van het Sneeu water dat zij drinken de kroppen krijgen, het welke geheel vremd is, klappende over d'ander woord op haar mond gelijk oft men op syn duym knipte, soo dat haar mond gaat als een ratel, slaande met haar Tonge overluyd. Waar over men haar ter opmerkinge van haar Taal den naam van Hottentot geeft. Zy noemen nu ook haer selven Hottentot, Singen ook al danssende, Hottentot Brokwa, Hottentot Brokwa, &c. Waar mede sy willen zeggen Geeft Hottentot een brok broot: en voorders is bij haar te zeggen Kahow Kahow zit neder, Bou een Os, Ba een Sghaap, ende Cori Yzer, &c.

Zy zijn niet zeer genegen geweest tot eenige handelinge ofte gemeensghap met vreemde natien; maar zijn seer Wantrouwigh, ontrou, en Diefaghtigh. Linnen, wollen, Spiegels en Bellen wierden by haar niet geaght, maar 't Yser wel, en by die aan de Tafel-bay liever het Koper, dogh voornamelijk de Tabak, ende Brandewijn de liefste dingen van allen.

Haar Zeeden.

Haar lieden Eten is kruiden, vee, wild gedierte en visgh. Alle Gedierte eten zij met het Ingewand met al op, de darmen alleen wat uyt-gesghut sonder wassen soo als het geslagt of gevonden is eeten sy al rauw met vellen met al op. De Strand-lopers omtrent de Tafel-bay eten ook de stinkende Azen der Vissghen, die sy by gebrek van de strant op soekken, diewelke van de zee op-geworpen wor-

den ; door dien sy niet en weten dat de levendige Vissghen te vangen zijn.

Zij suygen of Drinkken ende Eeten ook veel Tabak, en Brandewijn zoo zij die maar krijgen kunnen, alwaar zij zeer graagh naar zijn.

Sy Slapen in 't veld al met malkanderen mannen en vrouwen, met de Beennen al naar en over malkanderen om de warmte wil.

Wat haar kledinge belangt, zoo hebben zij zij meest altemaal niet anders als een kleen Villeken, omtrent een Handbreed en pas een span langh en voorders zijn zij geheel naakt ; zoo mannen als vrouwen. Andere hebben een Leeren Riem om haar middel, daar een gevilde vosse ofte katten-steert ofte diergelijke aan vast is nederhangende. Sommige hebben een mantel van Ossen, Herten, Bokken of diergelijke vellen om het boven Lijf, met het Hayr naar binnen toe geheerd, die zy voor onder de kinne toe binden, en alzo als een mantel gerond zijnde tot aan de Billen toe laten af-hangen. Voor Sghoenen hebben zij twee dobbelde vellen ofte Lappen van een Huyd ; en sommige Berdekens onder de voeten gelijk de Minnebroeders zoolen, dogh een weynigh breder tegens de Sgherpte der klippen. Onder de vrouwen zijnder ook met vellen om haar boven Lijf behangen, zijnde een Lelijk goed, ook daar beneven hebben zij een vel om het onder-lijf toe-gebonden : ende hebben mutsen van vellen op haar Hooft. Zij dragen Darmen van Beesten om haar benen en om den Hals, daar in zij eenige kleynigheden kunnen bergen. Ende van gelijkken de mannen dragen ook Darmen van eenige Beesten met vet met al vers en niet vers twee of drie maal in den anderen gevlogten om den Hals. Zij stinkken dieshalven wel een roede in de wind, en ziender uyt als oft zij haar leven niet gewassghen waren. In deeze Darmen die de mans om den Hals dragen daar in verbergen zy haar Tabak, Pijpen, en andere snorren in plaatse van in een zak. Zoo dat zij in alles zeer Ongeregeld zijn en in alles Beestagtigh, Wild, Ruyg, ende vuyl van leven. Voor Sierraat hebben zij eenige vergulde ofte Geel-kopere Ringetjens aan de vingeren, en Paternosters van Been ende Hout : ook arm-ringen van Elpen-been geslepen Sghelpen, ende Rood-koper. Ook dragen zij veel kopere Ringen om d'Armen en Beenen. Zij hebben ook Arm-ringen van een stoffe die tussghen Goud en koper gelijkt en eenige hebben koralen om den hals.

Ende wat haar Huysinge aan gaat, zy leven als de Arabiers in 't veld, in Hutten dewelke staan twintigh of meer in 't ronde, als kleine verkens kotten; zijnde van gedaante als een Bakkers Oven boven rond, en met matten van Biezen bedekt, ende zij zijn zoo groot dat zij de zelve kunnen op nemen en daar mede wegh kunnen loopen.

Wat haar Hanteringe belanghd zoo is haar voornaamste werk Biezen te bereyden, daar van zy matten maken om haar Huyzen te bedekken. Zij hebben ook grootte Ossen die zy tot haren dienst gebruyken, de welke zy een houten haakjen door den neus doen, daar zij die mede leyden als met een Toom, en alzo haar Bagagie ofte goederen van plaats tot plaats in stede van met Parden doen vervoeren. Sommighe hebben in d'een hand een sgherp stokjen, omtrend van drie voet of wat meer langh en een vinger dik, daar zy zeer net mede weten te sghieten, zijnde een soorte van haar assagayen.

In d'ander hand hebben zy een kleyn stokjen daar een vossen of katten-steert of diergelijke overtogen is, ofte in plaats van dien hebben zy Pluymen van Struys-vogels, 't welk zij voor een neusdoek gebruyken om 't Sweet daar mede af te veegen, ofte om de vliegen daarmede af te keeren, daar het Land tot verwonderens toe vol af is. Zij maken ook zeer ligt vier alleen met twee stokken tegens malkander vrijvende daar sy dan den nagt by over brengen.

Zij zijn zeer Besghroomd voor 't water vrezende haar nat te maken, waar door vermoed en geloof wort dat geen van haar allen weet te varen noch te vissghen, des te meer alzo men daar geen Sghepen vernomen heeft. (Het welk zonder twijfel bij haar noch wel aangenomen zal worden want) naar 't rapport der Maats van 't Sghip den Salmander zoo hebben de Neerlanders al eenige Caffers oft Hottentots met veel moeyten al zoo veer gebragt datse bekwaam waren om d'eerde te kruyen daar in zy gebruykt wierden tot opbouwinge van het Fort aan de Zoete Rivier. Daar valt ook veel te Handelen met goed proffijt. Zoo dat men voor een weynigh Nieu en Oud Yzer en beter koper verkrijgt versgeyden slagh van Vee als Ossen en Sghapen &c. dogh 't alderbesten en willigste voor Tabak of Brandewijn. Ende voor korallen verkrijgt men van haar Sghild-padden en Vogel-struys Eyeren.

Men kan niet bespeuren dat zij hebben eenige Wet ofte Geloof, ende om dezer oorzaakke zoo noemden haar

Cafres, Caferes ofte volgens Marmol Queferes van gelijken als haar Land Quefrerie.

Haaren Staat.

Zij hebben haar Overste die zij Koning ofte Heer noemen, al hoe wel zy maar als Ballingen leven zonder Koning, Politien ofte Ordinantien.

Zy zijn zoo kloek en snel in 't lopen dat zy ook een Bul kunnen agterhalen, die zy dan by de Hoornen ofte by een agterste voet vatten en houden hem zoo staande. Jegens haar Naburen die van Sardanje Oorlogen de andere Caffers veel, maar zy zijn alle zeer verveerd voor het sghieten. Haar wapenen zijn Pijl en Boogh ofte Spiessen met brede Ysers maar zeer Olik diemen Assegayen noemd.

Uyt al dit voorgaande kan men wel bespeuren dat haar meeste Rijkdom tot nogh toe bestaat in vee, Sghilpadden Sghilde, Vogel-struys veeren, maar van andere Rijkdommen heeft men tot nogh toe weynigh vernomen.

Aanhangh.

Naar 't verklaren der Swarte Strand-lopers, ofte Hottentots, zoo zoude binnen in 't Land nogh andere Natien woenen: Die onder goede Wetten en Regulen gesghikt en redelijk leven.

(Apparent onder den Keyzer van Monomotapa) Daar van de Caffres als Ballingen verdreven zijn, en ook af-komstigh zijn, zo veel men kan vernemen.

E Y N D E.

De Kunst om Lekker te Eten.

III.

DORST.

De zitplaats van den dorst is hoofdzakelijk in het slijmvlies van mond en keel; wanneer dat droog wordt ontstaat de begeerte hetzelfde door drinken te bevochtigen, en deze toestand verwekt het gevoel dat dorst genaamd wordt.